

Η έννοια του δικαιώματος σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία

Ορθοδοξία / Κοινωνικά θέματα

Χρυσόστομος Χατζηλάμπρου



Ποιο περιεχόμενο αποκτά η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία; Πώς τα αντιλαμβάνονται οι σύγχρονες κοινωνικές επιστήμες; Πώς τοποθετείται έναντι αυτών η χριστιανική ανθρωπολογία; Σε αυτά τα ερωτήματα πρόκειται να απαντήσει το σημερινό απόσπασμα από την εργασία του κ. Χρυσόστομου Χατζηλάμπρου, που εξετάζει τις σχέσεις μεταξύ Απεργίας Πείνας και Νηστείας (προηγούμενο άρθρο: www.remptousia.gr/?p=68110).

3.3 Δικαίωμα και πολυπολιτισμική κοινωνία

Η ανθρώπινη κοινωνία ως πολύπλοκο φαινόμενο διαπλοκής και συνθετικής επιρροής παραγόντων και γεγονότων συνίσταται στο αποτέλεσμα της λογικής επεξεργασία και της συνειδητής ή ασυνείδητης δράσης των μελών της[197]. Ιδιαίτερα σήμερα, εξάιρεται το γεγονός της πολυπολιτισμικότητας των σύγχρονων κοινωνιών, αν και δεν πρόκειται για ιστορικά νέο φαινόμενο[198]. Η πολυπολιτισμικότητα αποτελεί ένα τεχνικό όρο που αποδίδει τη σύγχρονη αντίληψη σχέσεων και ένα νέο τρόπο συνύπαρξης με το διαφορετικό[199]. Παρατηρείται, όμως, ότι πολυπολιτισμική κοινωνία σημαίνει αύξηση των εντάσεων και της επιθετικότητας ανάμεσα στα μέλη της, αν και στην

πραγματικότητα οι εξελίξεις σε κάθε κοινωνική δομή παραμένουν πάντοτε απρόβλεπτες[200].



Πηγή:<http://www.bersih.org/>

Σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία εύκολα δημιουργείται ο φόβος μπροστά στον πλουραλισμό, οι αντιπαραθέσεις των ανομοιογενών μελών της και η απόρριψη ή η αναγκαστική αποδοχή του διαφορετικού. Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες αναμφισβήτητα αποτελούν μια σύγχρονη πραγματικότητα, ενώ ως φαινόμενο δεν είναι δυνατή η ταύτισή τους με τον συγκρητισμό της ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής, αφού αυτό που παραμένει ζητούμενο είναι η διαπολιτισμικότητα αυτών των κοινωνιών και όχι η μείξη θρησκευτικών και πολιτισμικών στοιχείων διαφορετικών πολιτισμών. Συστατικά στοιχεία της διαπολιτισμικότητας αποτελούν ο πολιτισμικός πλουραλισμός, η ανοχή του διαφορετικού, σε μια ανοιχτή κοινωνία διαπολιτισμικής επικοινωνίας των ατόμων που διαβιούν σε αυτήν[201].

Οι κοινωνικές Επιστήμες φαίνεται να αδιαφορούν για την κατανόηση του βάθους της ανθρώπινης ψυχής σε πεδίο θεωρίας και έρευνας. Τόσο η στατιστική όσο και η δημοσκόπηση δεν έχουν δυναμική εξατομίκευσης του βάθους της ανθρώπινης προσωπικότητας και οδηγούν σε αφανισμό του προσώπου παρά σε τάση δικαίωσης του ανθρώπου στο επίπεδο της ευημερίας και της ελευθερίας. Ο φιλόσοφος της φαινομενολογίας Έντμουντ Χούσερλ παρατηρεί πως «η σύγχρονη ψυχολογία δεν θέλει πια να είναι επιστήμη της “ψυχής” αλλά των ψυχικών φαινομένων»[202]. Οι βιολογικές επιστήμες, ο διαλεκτικός υλισμός, ο επιστημονικός μηχανικισμός, ο επιστημονικός υλισμός και ο θετικισμός οριοθετούν τον άνθρωπο έξω από το υπαρκτικό του «είναι».

Με αποτέλεσμα, ο άνθρωπος να χάνει την αυτόνομη οντότητά του και για να δικαιώσει με διάρκεια τους πόθους του, το φαντασιακό του, να ταυτίζεται με την εκπλήρωση μιας ιδεολογίας, ή τον καταναλωτικό ηδονισμό. Έτσι, επιχειρεί να

πραγματώσει την ελευθερία, την ευημερία και την λογική του αποκλειστικά μέσα από τους θεσμούς, τη γνώση και την τεχνολογία, αλλά και της ιδιότυπης προσωπικής ηθικής του.

Ο Mauss και ο Durkheim, εκπρόσωποι της γαλλικής κοινωνιολογικής σχολής των αρχών του 20^{ου} αιώνα, προβάλλουν ως κεντρική ανθρωπολογική ιδέα, τον πολιτισμικό σχετικισμό[203]. Το νόημα του προσώπου πηγάζει από το συγκεκριμένο πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, προσδιορίζεται ιστορικά και αντανακλά συγκεκριμένες κοινωνικές σχέσεις. Οι άνθρωποι γίνονται αντιληπτοί όχι ως αυτόνομα όντα, ως άτομα, αλλά ως «πρόσωπα». Η έννοια του προσώπου, όμως, τίθεται σε οντότητες προορισμένες να παραστήσουν, το καθένα για λογαριασμό του, την προκαθορισμένη ολότητα της ζωής τους στα πλαίσια κοινωνικών ρόλων που καλούνται να ικανοποιήσουν[204].

Μέσα από αυτό το πρίσμα, ο S. Huntington προβλέπει ότι ο επόμενος παγκόσμιος πόλεμος θα είναι πόλεμος πολιτισμών[205]. Ο Δυτικός πολιτισμός φαίνεται ότι έχει επηρεάσει μόνο επιφανειακά τον υπόλοιπο κόσμο, ενώ η ιδέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου εμφανίζεται ως σύγχρονος ιμπεριαλισμός με στοιχεία αποικιοκρατικά για τους πολιτισμούς που επιθυμούν τη διατήρηση ή την ανασύσταση της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Οι θέσεις αυτές στερούν στα δικαιώματα του ανθρώπου την πολυπολιτισμικότητα και τα προσανατολίζουν σε μονοπολιτισμικές παραδόσεις με έντονο το στοιχείο του πολιτισμικού μηδενισμού[206].

Η έννοια του δικαιώματος στο σύγχρονο κόσμο μπορεί να κατανοηθεί, όμως, μέσα από την διαπολιτισμικότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Οι άνθρωποι δεν αντλούν την ταυτότητά τους αποκλειστικά και μόνο από τις επιμέρους πολιτισμικές παραδόσεις και κοινωνικούς ρόλους που πραγματώνουν, αλλά αναγνωρίζουν και κατανοούν την πολιτισμική διαφορά ως έκφραση ελευθερίας και αξιοπρέπειας. Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια δεν ταυτίζεται με την πολιτισμική δημιουργικότητα του ανθρώπου, αλλά με την ελευθερία του ως ηθικό όν.

Σε αντίθεση, η χριστιανική ανθρωπολογία προβάλλει το ευχαριστιακό και ασκητικό ήθος του προσώπου μέσα από την αγαπητική και διαλεκτική σχέση των προσώπων για να συμβάλλει στην άρση των αδιεξόδων της σύγχρονης πολιτισμικής κοινωνίας και του πολιτισμού της. Το ήθος της αγάπης και της ελευθερίας, που πραγματώνεται στην ευχαριστιακή και εσχατολογική ζωή της Εκκλησίας, αποτελεί τη διάβαση από το άτομο στο πρόσωπο και όχι το σύνολο των κοινωνικών του ρόλων. Ο Χριστιανισμός, επειδή τοποθετεί σε διαφορετική ανθρωπολογική βάση τον άνθρωπο, «απευθύνεται σε ένα κόσμο πολύμορφο και θρησκευτικό πλουραλιστικό»[207] χωρίς διακρίσεις και προκαταλήψεις.

Η αλήθεια για το ήθος και το «είναι» του ανθρώπου ανακαλύπτονται στο δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, στον Ιησού Χριστό, αν και κάποιοι σύγχρονοι, κυρίως δυτικοί θεολόγοι, αναφέρονται στη ανάγκη «μετατόπισης της θεολογίας από την Χριστοκεντρικότητα στην Θεοκεντρικότητα»[208], ενώ κάποιοι άλλοι κάνουν λόγο για την ανάγκη μιας θεολογίας της πράξης, επειδή διαβλέπουν δυσκολία συνύπαρξη της χριστιανικής αλήθειας και πίστης με τις άλλες θρησκείες.

Η θέση, όμως, του ορθόδοξου Χριστιανισμού απέναντι στη σημερινή πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης δηλώνεται με ριζικά διαφορετικούς όρους: της «παγκοσμιότητας και της οικουμενικότητας»[209]. Η διαφορά των δύο όρων βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο η κάθε έννοια τοποθετεί τον άνθρωπο μέσα στον κόσμο. Ειδικότερα, η παγκοσμιοποίηση βλέπει το άτομο ως έννοια αριθμητική, ιδεολογικό της υπόβαθρο ο ατομισμός και η ευδαιμονία του ατόμου. Στην παγκοσμιότητα και οικουμενικότητα, ο κάθε άνθρωπος αποτελεί πρόσωπο και η ετερότητα του γίνεται η βασική προϋπόθεση για την ύπαρξή του[210].

Οι θέσεις του Χριστιανισμού για την ύπαρξη και τον κόσμο δεν ισοπεδώνουν τις διαφορετικές θρησκευτικές πεποιθήσεις και στάσεις απέναντι στη ζωή, αλλά αναγνωρίζουν το δικαίωμα του άλλου να έχει τη δική του πίστη και άποψη για τον τρόπο που επιθυμεί να ζει, με βάση την αμοιβαιότητα και τη δυνατότητα της διαλεκτικής σχέσης του ενός με τους πολλούς. Η αλήθεια δεν είναι δυνατόν να εκφράζεται δογματικά ούτε να θεωρείται αποκλειστικό προνόμιο του ενός, αλλά αποτέλεσμα διαλόγου και (επι) - κοινωνίας με το διαφορετικό.

[Συνεχίζεται]

[197]Βλ. ΙΩ. Σ. ΠΕΤΡΟΥ, *Πολυπολιτισμικότητα και Θρησκευτική Ελευθερία*. Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 27-28.

[198]Βλ. Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 110.

[199]Βλ. ΙΩ. Σ. ΠΕΤΡΟΥ, ό. π., σελ. 44.

[200]Βλ. στο ίδιο, σελ. 28.

[201]Βλ Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 111.

[202]Πρβλ. ED. HUSSERL, *Η Φιλοσοφία ως Αυστηρή Επιστήμη*. Μετάφραση Νικόλαος. Μ. Σκουτερόπουλος. Αθήνα 1988, σελ. 56.

[203]Βλ. Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ, ό. π., σελ. 92 κ.ε.

[204]Βλ. στο ίδιο σελ. 148.

[205]Βλ. Κ. ΔΕΛΗΚΩΣΤΑΝΤΗ, ό. π., σελ. 118.

[206]Βλ. στο ίδιο, σελ. 123.

[207]Πρβλ. ΙΩ . ΚΑΡΑΒΙΔΟΠΟΥΛΟΥ, «Ο θρησκευτικός πλουραλισμός της εποχής τη εμφάνισης του Χριστιανισμού και του σημερινού κόσμου», *Καθ' Οδόν*16/2000, σελ. 19.

[208]Πρβλ. στο ίδιο, σελ. 25.

[209]Πρβλ. ΙΩ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, *Πολιτισμική διαφορετικότητα και αμοιβαία κατανόηση στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*, σελ. 34.

[210]Βλ. ΙΩ. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Κοινωνία και ετερότητα». Μετάφραση Σταύρος Φωτεινός. *Σύναξη* 76/2000, σελ. 13.

<http://bit.ly/1qGsP4c>